

Gratis voorpublicatie

Álvaro Pombo

Het
fortuin
van
Matilda
Turpin

Roman

Uit het Spaans vertaald
door Frans Oosterholt

Gratis voorpublicatie

Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden

Deze uitgave werd vertaald met subsidie van de Dirección General del Libro, Archivos y Bibliotecas van het Spaanse Ministerie van Cultuur.

De vertaler ontving voor deze vertaling een werkbeurs van de Stichting Fonds voor de Letteren.

**STICHTING
FONDS
VOOR DE
LETTEREN**

Oorspronkelijke titel:

La fortuna de Matilda Turpin

©2006 Álvaro Pombo

©2006 Editorial Planeta, Diagonal

662-664, 08034 Barcelona, Spanje

Nederlandse vertaling:

©2008 Frans Oosterholt /

Menken Kasander & Wigman

Uitgevers, Leiden

Omslag:

Joachim Patinir, 'Oversteek naar de

onderwereld' (ca. 1520)

Museo del Prado, Madrid

ISBN 9789074622646

NUGI 302

www.mkw-uitgevers.nl

Na de eerste dertien gelukkige jaren van haar huwelijk met hoogleraar Filosofie Juan Campos treedt Matilda Turpin in de voetsporen van haar Engelse vader en ontpopt zich weldra als een natuurtalent in de wereld van de haute finance. Als ze op het hoogtepunt van haar carrière plotseling komt te overlijden, wordt duidelijk dat haar echtgenoot jarenlang in haar slipstream heeft gefladderd. Was Matilda bij leven een stralende ster voor haar man en hun drie kinderen, na haar dood verandert ze in een zwart gat dat haar vrienden en haar kroost dreigt te verzwelgen. Juan raakt in moreel opzicht steeds verder uit koers. En aldus wordt de lezer getuige van de spectaculaire coming out van een sater die zijn schoondochter verleidt om haar tot zijn huisslavin te maken.

Álvaro Pombo (Santander, 1939) voert in *Het fortuin van Matilda Turpin* zijn *psicología-ficción* naar nieuwe hoogten. Met meesterhand schildert hij een ontluisterend en adembenemend portret van een egoïstische oude bok, een sadistische satraap die niet terugdeinst voor het maken van slachtoffers.

Het fortuin van Matilda Turpin is bekroond met de Premio Planeta, de grootste literaire prijs in het Spaanse taalgebied.

'Na zo'n tien romans valt de vooraanstaande plaats van Pombo als een van de allerbeste Spaanse schrijvers van dit moment niet meer te loochenen.' Ger Groot in NRC Handelsblad

464 pagina's, genaaid gebonden

ISBN 9789074622646

NUGI 302

Euro 29,50

WOORD VAN DE VERTALER

Álvaro Pombo is romanschrijver, filosoof en dichter. Al is zijn voortreffelijke poëzie enigszins ondergesneeuwd door het succes van zijn romans, hij is gedurende zijn gehele carrière eerst en vooral dichter gebleven. Zozeer dat we gerust mogen stellen dat zijn vertelkunst voortvloeit uit zijn poëzie. Reeds op negentienjarige leeftijd – vijftientig jaar voordat hij debuteerde als romancier! – schreef Pombo: ‘De kunstenaar neemt zijn eigen gevoelens en in plaats van ze te uiten door zijn idiosyncratische voorstelling van de wereld erin te leggen, legt hij ze voor zich neer, “objectivert” hij ze door ze weer te geven als een ding te midden van alle andere dingen.’ Hier spreekt de student Filosofie met een voorliefde voor de fenomenologie, hier spreekt de dichter in wording, en hier ontdekt de jonge Álvaro reeds het procédé van de *psicología ficción* dat jaren later ten grondslag zou liggen aan Pombo’s grote romans. De vier dichtbundels die Pombo tot op heden heeft gepubliceerd bevatten talrijke verdichte blauwdrukken, compacte cryptogrammen van zijn romans. In Pombo’s poëzie ligt de sleutel van zijn fictie.

Poëzie, filosofie, fictie. In geen enkele roman van Pombo vormen ze zo’n hechte eenheid als in *Het fortuin van Matilda Turpin*. Hoofdpersoon is Juan Campos, filosoof, erudiet, humanist. Zijn gedachtegang, de allengs kronkeliger gang van zijn gedachten, is doortrokken van poëzie en filosofie. Een proeve van Juans esthetische verfijning treffen we aan in hoofdstuk xx, afgedrukt in deze voorpublicatie, waarin hij ‘met zijn fraaie, discrete bariton’ een gedicht voordraagt van José Antonio Muñoz Rojas, ‘Voor een fietsmeisje’, dat we aansluitend op hoofdstuk xx in zijn geheel hebben afgedrukt, met de bijbehorende vertaling in het Nederlands. Het slotvers van dit gedicht vormt een van de

leidmotieven van *Het fortuin van Matilda Turpin*: ‘Het hart der gezwinden is vederlicht’.

In hoofdstuk xiv herinnert Antonio, vriend/bediende van Juan, zich ‘de zin van een dichter wiens naam hij zich niet herinnert.’ De anonieme dichter is uiteraard Pombo zelf en de zin is het begin van het gedicht ‘Zeventiende variatie’ uit de bundel *Variaciones* (1977). Het slotvers van deze Zeventiende variatie is op zichzelf een variatie op een vraagstuk dat Pombo altijd heeft gefascineerd, en dat ook in *Het fortuin van Matilda Turpin* nadrukkelijk aan de orde komt: de gecompliceerde verhouding tussen waarheid en geloofwaardigheid. Omdat het een prachtig gedicht is, omdat het een typisch Pombogedicht is en omdat toon en sfeer van dit gedicht zo wonderschoon overeenkomen met die van *Het fortuin van Matilda Turpin*, drukken we het hier integraal af met de bijbehorende vertaling in het Nederlands.

Hoofdstuk xxxiii lijkt welhaast een illustratie van Steiners *In Bluebeard’s Castle*: esthetische verfijning biedt geen waarborg – in tegendeel? – tegen ethische ontarding. We zien Juans spelonkachtige geest letterlijk en figuurlijk afglijden naar de donkere grot van de prerationele bestialiteit.

Frans Oosterholt

Het weer is enigszins opgeklaard. De motregen heeft een adempauze genomen. De zon schijnt niet de hele tijd, af en toe maar. Een warmte die al winters en vochtig is. Er is een gesluisde maar intense gloed, een meteorologisch twijfelgeval. En wat betekent dit? Dit betekent dat de dingen, de rouw om de dood van Matilda onder andere, tot een beter leven overgaan, een beetje tanen ten goede. Volgens Angélica verdient het leven het om geleefd te worden. En al helemaal nu, eind november, met de feestdagen voor de deur, de lucht ververst is met ongeoorloofde en geheime verwachtingen. De aardigheid – besluit Angélica – zit ’m erin dat de liefde geheim is. Een geheim dat gedeeltelijk gedeeld wordt (met Juan Campos) maar zonder het uit te spreken: en gedeeltelijk geïnserieerd hoewel niet gedeeld (met Antonio Vega, door Emilia’s schuld). Al met al een soort klaver of trio, in de florale lijn van de *edelweiss*, een saaie en grijze bloem, want een *edelweiss* is saai en grijs, maar moeilijk te bemachtigen. Op dit punt in haar leven zou Angélica geen andere bloem kunnen verdragen. Misschien als enig alternatief de enige tweejarige bloem van de vijgencactus of tuna, de opuntia (floralia zijn niet Angélica’s fort). Een stuiver kan raar vallen, dus. De spreekwoorden stuiteren in Angélica’s hart als in een partijtje pingpong, gespeeld door twee Chinezen uit Peking met de snelheid van het licht. Angélica voelt zich Matilda. Liefde is aldus plotseling een transformisme. Want toevallig kwam ze laatst Juan Campos tegen in het open veld. De vochtige groene wei strekte zich tussen hen uit als een klein, ultradiscreet Eden. *Discretie* is nu het sleutelwoord in het leven van Angélica. Met Jacobo praat ze nu met het mobieltje meer dan ooit, om de discretie in praktijk te brengen, bij wijze van spreken. Wat zou een discretie zijn die niet continu betracht

kan worden? Maar het is moeilijk om discretie te betrachten in een huis vol met slome personen die nauwelijks met elkaar praten. De stilte als epitoom van discretie is voor Angélica geen geldige optie. Om echt discreet te zijn zou Angélica over een deugdelijk aantal mogelijkheden moeten beschikken om heel indiscreet te zijn op allerlei manieren gedurende de gehele dag. Kan iemand discreet en niet discreet zijn als hij de hele dag in z’n eentje doorbrengt? Onmogelijk. Discretie is ongetwijfeld een deugd van het zijn-met. Welnu, Juan en Angélica kwamen elkaar dus laatst toevallig tegen *after breakfast* in een situatie die we gerust mogen omschrijven als Angelsaksisch. Alles was onbetwistbaar heel Engels: de winterse blauwe en grijze hemel, de groene wei die glanst na de regen en geen geluid geeft, de meeuw die spontaan de lucht doorklieft en tegen de kliffen en de vuurtoren krijst, de dreun van de zee heel in de verte, de vochtige lucht die de huid zo mooi doet uitkomen, het rustgevende gevoel de hele dag voor je te hebben om te converseren als in de vierhoeken van Oxford en Cambridge. En de superieure gave om veel te bespreken te hebben en niet alles tegelijkertijd te kunnen bespreken want het Engels-zijn, het echte Engels-zijn, is discreet zijn. Het geschiedde die ochtend dat Juan Campos terughadert aan zijn vrouw, Matilda, in zekere poëtische termen die het gesprek met zijn schoondochter vergemakkelijkten, omdat de overledene vermeld kon worden in het nostalgische aura van een algemene herdenking.

‘Ik ben gek op fietsen, weet je, Juan?’ verklaarde Angélica ineens. En dat klopte. Toen ze verkering hadden maakten Angélica en Jacobo uitstapjes met de fiets en bij één gedenkwaardige gelegenheid daalden ze zelfs de geaccidenteerde Camino de Schmidt af van Cotos tot Cercedilla. Hun mountainbikes stonden nog met leeggelopen banden opgeslagen in hun appartement in Madrid.

Het fietsen bracht die ochtend verscheidene clichés met diverse graden van gespreksverdieping met zich mee: ze spraken

over de fietscultuur van Duitsland en Nederland, en natuurlijk van de grote Britse universiteiten, en ook ten dele van België, hoewel niet in dezelfde mate, naar Angélica's mening ten gevolge van het feit dat de Belgen, verdeeld als ze zijn in Vlamingen en Walloniërs, van zichzelf veel onhebbelijker zijn dan bijvoorbeeld de Denen of die schattige Nederlanders, dat is nog eens fietsersvolk, en niet zoals in Madrid waar door toedoen van de Partido Popular geen fietspad te vinden is en je eerst met je auto de stad uit moet voordat je een beetje kunt fietsen.

Ze vormden een charmant paar daar op het landgoed, met de hele dag geen enkele verplichting. Ze waren het grootse rechts in zijn zuiverste fractale variant, met tijd voor de boeg en de echtgenoot een topmanager, van acht tot acht labeurend ter meerdere glorie van het fictieve kapitalisme. En ze vormden een charmant paar en geproportioneerd qua leeftijd, de vrouw jong met haar sportieve air, denkend aan fietsen, en de oudere intellectueel, de grote weduwnaar, onopzettelijk miljonair. Op een nonchalante manier waren ze allebei gelijk, met esthetisch bevredigende analoge proporties. Zo kwam het dat Juan Campos zich een van de mooiste, vitalste gedichten herinnerde van zijn vriend en meester – veel ouder dan Juan Campos, uiteraard – José Antonio Muñoz Rojas. En met zijn fraaie, discrete bariton, want recitatieven in de open lucht behoren immers *low key* te zijn, zonder met de meeuwen te wedijveren, droeg hij voor:

*Mooi fietsmeisje, je pedaalvogel
leid je door een lucht van tuinen,
velden, wachtend tussen boomstammen
op het uitbreken der lente.*

*De wind in je oren roept je uit
tot keizerin van alle fietsers.
Achtervolgt je, vraagt om je haren;
jij geeft ze en hij kamt ze onderweg.*

Het was als een wonder. Het was een wonder. Het was ook een buitenkansje om discretie te betrachten. Angélica realiseerde zich op dat ogenblik dat een andere Angélica, zichzelf, in een indiscrete bui, geëmotioneerd en ontroerd haar mobieltje zou hebben gepakt – die overigens wel in de zak van haar broekrok zat – en haar echtgenoot zou hebben gebeld om hem te vertellen dat zijn vader zojuist zomaar ineens een gedicht had voorgedragen dat was opgedragen aan een perfide fietsmeisje. Maar... de discretie prevaleerde moeiteloos.

‘Weet je wel, Juan, hoe goed het me doet dit verlengde verblijf bij jullie, bij jou?’

Angélica's stem was zo zacht als een fluistering, maar was in de verste verte geen fluistering. Dat zou ontzettend indiscreet zijn geweest.

‘Dat weet ik, Angélica, dat weet ik. Daarom stond ik erop dat je bleef. Want het platteland doet je goed, dat ziet iedereen, je hebt zowaar weer kleur op je wangen!’

Angélica dacht – alsof ze op de fiets de berg afstortte met alle remmen los – en wat nu? Wat moet ik nu zeggen?’

Het was inderdaad lastig om te bepalen wat te doen in zo'n geval. Per slot van rekening impliceerde een mooi fietsmeisje zijn, volgens Muñoz Rojas – die Jorge Guillén als getuige citeert – tegelijkertijd perfide zijn. Angélica beseft dat ze zich op dit ogenblik in het El Asubio bevindt van haar heftigste dromen uit de tijd waarin ze net met Jacobo getrouwd was, in het diepste hart van een *high standing* perfidie. Gelukkig inspireert de Cantabrische lucht Juan Campos nu evenzeer als het

vrouwelijke gezelschap. Dit geschiedt allemaal lichtjes, terloops, als in een verhaal over het gebrek aan substantie, een beschrijving van de definitief postmoderne ondraaglijke lichtheid van het bestaan. Daarom voelt Juan Campos zich nu geneigd tot belijden. Met dien verstande dat in zijn trage genitale geheugen geen erectiele vezel te vinden is, niet één. Het vrouwelijke gezelschap, het aromatische gezelschap van de bergweiden en de zeelucht, nodigen niet uit tot divageren maar tot centreren. Ze zijn middelpuntzoekend. Alles geschiedt alsof het goede, het leven zelf, triomfeert over het kwade, de bittere dood en het verleden, naar aanleiding van deze beelden van het meisje en de fiets.

‘Eigenlijk, Angélica, is praten met jou, de herinnering aan Matilda, deze morgen, als een frisse wind, een genoeg in deze gedurige rouw om Matilda waarin mijn leven is veranderd.’

En Juan Campos begint weer voor te dragen, zachter dan tevoren, treuriger, doordringender, zoals alleen een man van zijn leeftijd en wijsheid zijn olifantengeheugen weet te gebruiken, doorkneet in het parafseren van *De fenomenologie van de geest*: het is, zegt hij, alsof Matilda zegt wat de fietster van mijn goede vriend José Antonio Muñoz Rojas zegt. Kijk, Angélica, wat een mooie strofe dit is. Het is alsof we Matilda nu horen:

*‘Niemand wacht op me, niemand zwaait me uit;
mijn haren en de wind, pedalen,
boomstammen en rivieren onder bruggen;
zonder start of finish, ik ben altijd onderweg.’*

En nu, in vervoering door zijn eigen evocatie van het gedicht van Muñoz Rojas en ongetwijfeld door de herinnering aan zijn vrouw en aangespoord door de aandacht van een jonge vrouw, zijn schoondochter, draagt Juan Campos voor:

*Altijd onderweg, Matilda, altijd onderweg, al zuchten
melancholische bomen en wenen
de ogen van de bruggen huilrivieren.
Het hart der gezwinden is vederlicht.*

Juan Campos kijkt Angélica recht aan en grijpt haar bij de schouders en herhaalt:

‘Het hart der gezwinden, Angélica, was vederlicht. Zo was het. Daarom, Angélica, voelde ik me zo alleen op het laatst, zo afgedaan, zo buitengesloten op het laatst. Want het hart der gezwinden is vederlicht en Matilda ook. En ik was daarentegen zonder enige twijfel een dood gewicht.’

Angélica zijn zojuist de tranen in de ogen geschoten en ze vlijt haar hoofd op de rechterschouder van haar schoonvader. Liefde is discreter dan onliefde. Zonder enige twijfel.

A UNA CICLISTA

*Por la calle se desliza
la pérfida bicicleta.*
Jorge Guillén

Entre autobuses, entre corazones,
entre los olmos, entre los vallados,
entre almas atónitas, por puentes,
exhalada tu firme bicicleta.

Te sigue el río de la carretera,
tierno su duro arbitrio conmovido,
respondiendo a tu llanta con lamentos:
Te pierdes. No te pierdes. Te persigo.

¡Qué júbilo sin prisa en lo que es llano!
¡Qué salto en los collados repentinos!
¡Qué dejarse caer por las cañadas,
exhalada tras ti, la carretera!

Siguiéndote va, helada, cuando tuerces,
y ¡qué lento suspiro cuando un valle
te traga, qué alto grito
cuando una loma justa te devuelve!

Bella ciclista, tu ave de pedales
conduces por un aire de jardines,
de prados, aguardando entre los troncos
a que estalle final la primavera.

VOOR EEN FIETSMEISJE

*De perfide fiets gaat
onderuit op straat.*
Jorge Guillén

Tussen bussen, tussen harten,
tussen de olmen, tussen de heggen,
tussen sprakeloze zielen, over bruggen,
afgemat je stevige fiets.

De rivier van de weg achtervolgt je,
teder zijn hard ontroerde oordeel,
met jammerklachten reagerend op je rad:
Je verdwaalt. Verdwaal niet. Ik zit je na.

Wat een vreugde zonder haast op het plat!
Wat een sprong plots opwaarts!
Wat laat je je vallen als het bergaf gaat,
afgemat achter je, de weg!

Hij blijft je, bevroren, volgen als je afslaat,
en wat een trage zucht als een dal
je opslokt, wat een luide schreeuw
als een deugdzame heuvel je teruggeeft!

Mooi fietsmeisje, je pedaalvogel
leid je door een lucht van tuinen,
velden, wachtend tussen boomstammen
op het uitbreken der lente.

El viento en tus oídos te proclama
única emperatriz de los ciclistas.
Te persigue, te pide los cabellos;
tú se los das y te los va peinando.

‘Nadie me espera, nadie me despide;
mis cabellos y el viento, los pedales,
los troncos y los ríos so los puentes;
sin partida o llegada, siempre voy.’

Siempre va, siempre va, aunque suspiren
árboles melancólicos, y lloren
los ojos de los puentes ríos de llanto.
No pesa el corazón de los veloces.

De wind in je oren roept je uit
tot keizerin van alle fietsers.
Achtervolgt je, vraagt om je haren;
jij geeft ze en hij kamt ze onderweg.

‘Niemand wacht op me, niemand zwaait me uit;
mijn haren en de wind, pedalen,
boomstammen en rivieren onder bruggen;
zonder start of finish, ik ben altijd onderweg.’

Altijd onderweg, altijd onderweg, al zuchten
melancholische bomen en wenen
de ogen van de bruggen huilrivieren.
Het hart der gezwinden is vederlicht.

El tiempo tiene cara de niño que en el jardín se queda hoy
con los plátanos
en la plazoleta de grijo cerca de la huerta
y del gusto leñoso de las peras de invierno

Oh aire demasiado fragante y flauta casi ácida
o demasiado melodiosa
tu voz es demasiado dulce para mí tu ternura

demasiado posible para ser verdadera

De tijd heeft het gezicht van een jongetje dat vandaag bij de
platanen blijft hangen
op het pleintje van spuitvand vlak bij de moestuin
en van de houtige smaak van peren in de winter

O al te aromatische lucht en bijna zure
of al te welluidende fluit
je stem is te zoet voor mijn tederheid

te mogelijk om waar te zijn

Juan en Angélica zijn hand in hand op weg naar de kliffen en de zee. Daar is de zee: daar is hij, daar beneden, de weerspiegelende Cantabrische Zee, verzonken in zijn staalgrijze, loodgrijze winterlicht, als een oorlogsbodem. De lucht is schoon en vrij. *Van lucht is de eenzaamheid*, schreef Jorge Guillén. *Ze stierf in ons. Ik hou van je*. Deze verzen van Guillén zijn Juan Campos plotseling te binnen geschoten bij het zien van de eenzaamheid van de lucht die zich over het hellende talud van de machtige Cantabrische Zee uitstrekt tot het noorden, tot de Noordzee, de Britse eilanden, heel de zeemansromantiek van de zee in de vingertoppen van de lucht. Van lucht is de eenzaamheid. Matilda stierf in ons, denkt Juan, maar ik hou niet meer van haar: dit niet houden van Matilda is een tweede natuur geworden. En Matilda houdt niet van mij, denkt Juan Campos weer. Matilda houdt niet van hem, want ze weigert aan hem te verschijnen. *Mijn beminde is spook geworden: ik ben de plek van haar verschijning*. Matilda is spook geworden maar ik ben niet de plek van verschijning. Matilda wijst me af en verschijnt zelfs niet meer als ik haar oproep. Dus haat ik haar, ik verfoei haar en ik houd niet van haar. Laat ze, dood en al, ophoepelen naar die trut van een Emilia, die ze zonder het aan zichzelf toe te geven oneindig veel meer beminde dan mij.

Juan Campos voelt zich vanmiddag niet helemaal lekker. Hij is nerveuzer dan anders, bijna verkrampd. Zo heeft hij zich sinds zijn jongelingsjaren niet meer gevoeld. Toen Matilda zo abrupt zijn leven binnenstormde, in de kantine van de Filosofiefaculteit van de Universidad Complutense, zo uitmuntend, zo uniek, hem zo driest versierend dat je er bijna plaatsvervangende schaamte van kreeg, sinds die tijd is Juan Campos nooit meer zo verkrampd geweest als nu, hij was nog nooit bemind: hij

had met meisjes geflirt en meisjes met hem: die malle semi-verliefdheden, semi-afwijzingen, halfbakken liefdes, zo halfslachtig allemaal, zo zouteloos, zo kil: toen Matilda verscheen en als een virus zijn leven binnensloop, sloeg de verkramping onhoudbaar toe: onhoudbaar was zijn begeerte begeerd te worden, het gevoel ontkleed te zijn, stijf opgericht als een knaap van zestien die vanzelf klaarkomt en vervolgens zijn onderbroek niet bij de vuile was doet. De heerlijke liefde, de zoete liefde. Men is geen kind meer op zijn eenentwintigste, en ook niet op zijn twintigste, behalve als men een slimme jongen is, een aankomend intellectueel, zoals Juan Campos, met de begeerte des vlezes tot op zekere hoogte alleen nog door zichzelf bevredigd, en dan komt de ervaring van verkramping ten aanzien van de liefde aan als een straal uit de tuinslang midden in het gezicht, die je achteruit gooit zonder je te verfrissen, pijnlijk als een dreun op je ribbenkast, als een trap in je ballen, als een welverdiende belediging... Op deze verkrampde middag klampt Juan zich vast aan de zouteloze hand van zijn schoondochter om het gevoel van onevenwichtigheid en onbehagen dat hem in de greep houdt te verdrijven. Hoe komen we hier allemaal op? Uit het gezichtspunt van de ervaring van de rouw om Matilda Turpin, waarvan Juan Campos zo-even tijdens de lunch de beëindiging heeft gedecreteerd, is deze hernieuwde verkramping een anachronisme. Onbewust knijpt hij in de rechterhand van zijn schoondochter, streelt hij de gouden ring van zijn schoondochter als iemand die een trouwe aanhanger groet op een meeting. Angélica staat ontwijfelbaar aan zijn kant. Angélica is de grote grens tussen het hiervoormaals en het hiernamaals. Zonder het te weten verdrijft Angélica Matilda uit het luchtgeheugen waar ze zetelt als een glorieus lichaam. Hé, kijk eens langs welke wegen Thomas van Aquino herrijst! *Iluminatos habere oculos cordis vestri: houdt de ogen van uw hart verlicht*. De ogen van het hart van Juan Campos zijn nu verlicht: hieruit volgt de verkrampde staat waarin hij zich bevindt. Zou hij op het punt

staan om de plek van zijn echtgenotes verschijning te worden? En waarom is hij verkrampt? Onze emoties slaan de plank mis. Het volgende dient in aanmerking genomen te worden: dat wij mensen in essentie zoekers en vinders van substituten zijn. De specificatie van het object is niet eens in de seksuele begeerte zo onwrikbaar en definitief dat er op een goede dag (voor een tijdje of voor wat langer) niet van object gewisseld zou kunnen worden. Nietzsche heeft gelijk: *de mens is een onbestendig beest*. Juans liefde voor zijn vrouw was superbestendig: ze kleefde hem aan, het moest wel een aankleving zijn, haast nog meer dan een vrijwillige daad, want in deze relatie was Juan vanaf het begin passief. Het was Matilda die de actieve rol vervulde, hem opeiste, hem liet gaan, zoals het touw van een vlieger gevierd wordt of zoals vissers grote vissen laten gaan totdat ze vermoeid raken, als ze eenmaal aan de haak geslagen zijn. Het was Matilda die hem vasthield, die maakte dat hij zich God voelde door met haar naar bed te gaan. Het was Matilda die hem niet alleen fysiek maar ook metaforisch overeind hield, in de loop van de eerste achttien jaar van hun onafgebroken huwelijksleven. En daarna verliet Matilda hem. Ze liet hem niet in de steek, ze ging er niet met een andere man of vrouw vandoor, ze kwam regelmatig thuis, ze kweet zich in het tweede deel van haar huwelijksleven dubbel en dwars van haar huwelijksplicht – ze bedreef nog graag de liefde met Juan tussen de transacties door, tussen de reizen door. Wat kun je nog meer verlangen? Maar au fond was er ook een tikje verraad, of niet? natuurlijk was er onbedoeld verraad van Matilda Turpin! Wat in het geval van een doorsneevrouw simpelweg bestempeld zou kunnen worden als verslapping, uitgeblustheid door het gewicht van de jaren of van de sleur, of als aangeboren passiviteit van de vrouw-vrouw die veel liever lekker thuisblijft, was niet van toepassing op het geval van Matilda, die een en al souplesse en luciditeit en scherpte en actie was. Zelfs nog voordat ze gloriëus lichaam was (Juan heeft besloten zichzelf het theologische

medicijn toe te dienen dat hij Emilia heeft voorgeschreven, hoewel als goed agnost, louter in poëtische zin), zelfs nog voordat ze kanker kreeg, voordat ze in zaken ging, altijd al, zolang als Juan Campos zich kan herinneren heeft Matilda voldaan aan de voorwaarden voor de gelukzalige herrezenen: onbewogenheid, raffinement, souplesse, scherpte.

Heel het voorgaande heeft Juan zodanig doen accelereren dat hij de hand van zijn schoondochter los heeft gelaten en ondanks de engte en de oneffenheid van het pad over het klif met reuzenschreden verder loopt, haar puffend achterlatend. Het feit dat ze gedurende deze hele wandeltocht boe noch bah heeft gezegd, getuigt van de devotie waarmee Angélica haar schoonvader op deze wandelingen vergezelt. Ze heeft ook niets gedacht of gevoeld: ze voelde zich en voelt zich nog steeds in vervoering, vervoerd – eerst door de hand en daarna door de immateriële kracht van Juan – naar een conclusie die tegelijkertijd ophanden en niet ophanden is, zoals de droge donderwolken in augustus in Castilië woest weerlichten als bliksembommen zonder een traan te laten. Alles is emotie nu in Angélica's ziel, droge weerlichtende emotie die in deze heuvelachtige omgeving die soms doet denken aan het landschap van *Woeste hoogten* welhaast onvermijdelijk op gekrijs moet uitlopen. Maar Angélica zal niet als eerste krijsen, wat er ook gebeurt, Angélica zal niet de eerste zijn om te krijsen! Juan staat nu stil, bezweet. Nu is het moment om af te dalen, ofwel naar de vallei in de richting van Lobreña ofwel verticaal naar beneden naar een strand dat wordt ingeperkt door donkere braamstruiken en uit het zand oprijzende rotsen, dat bij vloed onderloopt en nu, bij eb, glanst, duister voorvertrek van geotektonische korven. Zonder te weten waarom is Juan, na zijn korte pauze en zonder zich naar Angélica om te draaien, stuntelig begonnen af te dalen naar het strand dat daar beneden maagdelijk ligt te glanzen, met de winterse ingetogenheid van woestijnen, verlicht door een groen schijnsel als een land-

schap van Patinir, reëel en tegelijkertijd surreëel. Heel lenig volgt Angélica haar schoonvader, die overigens net op zijn krent gevallen is en zo drie meter naar beneden is gegleden. Angélica heeft ontzet uitgeroepen: Lieve hemel, Juan! En Juan heeft omgekeken met de verwarde kranigheid van iemand die net op zijn krent gevallen is en heeft uitgeroepen: Rustig maar, meisje, alles gaat goed!

Juan staat op het punt het strand van Patinir te betreden: hem is zojuist het volgende Latijn te binnen geschoten (Juan Campos' olifantengeheugen laat hem nooit in de steek): *sed hoc interest inter sanctos et damnatos, quod sancti, cum voluerint, apparere possunt viventibus: non autem damnati: doch tussen heiligen en verdoemden bestaat dit verschil: dat de heiligen aan de levenden verschijnen wanneer ze willen en de verdoemden niet.* Angélica en Juan bevinden zich reeds op het strand. Angélica trekt haar schoenen uit en Juan zegt:

‘Weet je, Angélica, waarom Matilda niet aan mij verschijnt? Omdat ze een verdoemde ziel is, daarom verschijnt ze niet aan mij.’

‘Maar Juan, wat zeg je me nou! Daar geloof je toch zelf niets van,’ roept Angélica uit.

Het is laat in de middag, er is nog licht. De zonsondergang is oranjeachtig, citroenig, tussen blauwe nimbussen. De plek waar ze zich bevinden zou de heilige Hiëronymus van Patinir geïnspireerd kunnen hebben. Het hele strand – het is nog eb, hoewel de vloed komt opzetten – ligt er troosteloos bij. Intiem en troosteloos, als een onverwerkbare herinnering. Er is een scherpe gewaarwording van kou en een scherpe gewaarwording van reliëf, vage en beweeglijke gedaanten, als decorstukken. Er is het rauwe va-et-vient van de golfslag, waarvan het schuim wit oplicht in de schemering. Ze worden omhuld door een salpeterachtige vochtigheid. Eenmaal beneden hebben beiden wat rondgeslenterd over het strand, een beetje als iemand die niet weet wat te doen op een onbekende plek. De meest

besluiteloze lijkt Juan, die nochtans op het – naar Angélica's mening nogal onverklaarbare – idee gekomen is om hierheen af te dalen. Nu lopen beiden naar de grootste grot en gaan binnen op het fijne zand zitten, tot waar de vloed zo te zien nooit gereikt heeft. Daarbinnen is de hemel niet te zien en zijn zij niet te zien voor een eventuele voetganger op het pad over het klif. Voor zich ligt het enigmatische talud van de schemerende zee en het circulaire strand, als een klein amfitheater.

‘Wat je daarnet zei over Matilda, meen je dat serieus?’ vraagt Angélica.

‘Nee. Het was maar een grapje.’

‘O ja? Daar leek het niet op. Je zei het heel serieus. Alsof je het geloofde. Ik geloof dat je het geloofde, Juan.’

Juan zegt niets terug. Hij zit met gestrekte benen en graaft een kuil met zijn hielen. Angélica rilt. Ondanks haar winterkleden doet de kou zich voelen op dit strand. En de gewaarwording van kou wordt versterkt door de doornige vegetatie en het horen van de monotone golfslag: het sloppen van het opkomende tij doet denken aan een krachtige, ontzagwekkende en anonieme ademhaling. Angélica spreekt weer, hoewel heel zachtjes. Ze zitten naast elkaar, schouder aan schouder.

‘Waarom zijn we naar beneden gekomen? Het is hier griezelig, zo dicht bij de zee en zo ver beneden...’

‘Ik weet niet waarom. Een vlaag van verstandsverbijstering.’

‘Dat is niks voor jou, Juan. Jij bent geen man van verstandsverbijsteringen. En ook geen alpinist, voor zover ik weet.’

‘Je bedoelt zeker speleoloog...’ merkt Juan op.

Angélica glimlacht en maakt een levendig gebaar met haar beide handen, die ze openvouwt in de lucht. Dit gebaar is als een reminiscentie aan haar gewone gesticulerende en extroverte persoonlijkheid. Maar nu ze hier met z'n tweeën zachter dan gewoonlijk zitten te praten (ze fluisteren bijna, het zo nabije gedreun van de zee verrafelt bovendien hun stemmen in de avondlucht), nu Angélica zich gremd voelt binnen in

deze koude grot, versterkt haar gebaar de gewaarwording van vreemdheid in plaats van haar te verlichten.

‘Blijven we lang hier?’ Angélica’s stem is onzeker.

‘Vind je het niet fijn? Het is een mooie plek, romantisch...’

‘Het is een naargeestige plek! Zo ver beneden, met de zee zo dichtbij! En het pad waarover we zijn afgedaald is nu bijna niet meer te zien...’

Terwijl ze dit zegt, staat Angélica op en loopt naar de ingang van de grot; de plek is inderdaad zorgwekkend geworden. En het is waar dat je het pad, dat eindigde op minder dan tien meter van de grote grot waarin ze zich nu bevinden, niet meer te zien is.

‘Kom op, Juan! Laten we in godsnaam weggaan!’

‘Waarvoor zo’n haast?’

‘Je ziet niets meer, het pad is niet meer te zien!’

‘Vast wel: het pad omhoog en het pad omlaag, één en hetzelfde,’ verklaart Juan treiterig. ‘Dus dat zien we vast wel. Als we naar beneden konden, kunnen we vast ook naar boven.’

‘Dat had je gedacht, niet zonder licht! Vooruit, laten we gaan, Juan!’

Juan besluit dat zijn metgezellin op het punt staat in de stress te schieten. Dit maakt dat Juan met boosaardige opzet nog een klein stukje terugwijkt door zijn rug naar achteren te laten vallen en met zijn ellebogen op het zand te steunen. Angélica buigt zich bruusk over Juan en grijpt hem bij zijn revers in een poging om hem op te trekken. Ze schermutselen even. Juan laat zich ten slotte overhalen om op te staan. De zee is een donkere hond die van heel dichtbij gromt en sist. Nu is in de holte hier beneden alleen nog de zee te horen. Ze schuifelen naar buiten, Angélica voorop. Moeizaam, ongestadig zand waarin de voeten van Angélica en Juan wegzinken. Juans schoenen puilen uit van het zand, als incongruente binnenzolen. Het lichaam van hen beiden gaat nu, als één geheel, in opperste verwarring voort: de eerste onbeweeglijke grens van het omschrevene, de

lichamelijke massa, suggereert hun allebei hun gestremde ubi-teit: ze zijn aangekomen op het beginpunt van het pad, dat doet denken aan een beschaduwd baldakijn, een ontoegankelijke sponde. De deklaag van het pad, die hen tijdens de afdaling kleiachtig leek, lijkt hen nu ineens steenachtig. Angélica is onderaan het pad gaan zitten om haar schoenen aan te trekken. Eenmaal geschoeid maakt ze zich op om als eerste omhoog te gaan. Ze zet vier passen en duikelt tussen de braamstruiken uit beeld. Juan, Juan! gilt ze. Juan, die geen stap verzet heeft, zegt koel:

‘Ik denk niet dat het gaat lukken, Angélica. Ik zie geen flikker.’

‘Wat gaan we dan doen? Juan, wat doen we!’

‘Om te beginnen niet gillen, Angélica. Niet gillen.’

Angélica, die hinkend tevoorschijn is gekomen, haalt haar mobieltje uit de zak van haar broekrok. Ze doet het open, het licht op: het blauwe licht als een glimlachend digitaal gezicht in het hart van de nachtelijke duisternis: de zee is een losgeslagen wolvin die gilt als een vleermuis, als een woest zoogdier dat schuimend loeit tegen de rotsen op het strand, tegen de klippen aan de voet van het klif.

‘*Netwerk zoeken/Geen netwerk,*’ leest Angélica. En ze voegt eraan toe: ‘Hij heeft geen bereik.’

‘Maar goed ook, wie wilde je bellen?’

‘Ik wilde Antonio bellen,’ bekent Angélica, aan het einde van haar krachten.

Ze zijn allebei op het zand in de grote grot gaan zitten. Ze zitten niet meer schouder aan schouder maar tegenover elkaar, met hun voeten onder hun benen getrokken, in lotushouding. Het zand van het strand binnen in de grot is koud en glibberig, alsof het een onderhuids beest herbergt, een soort rog waarvan de rugvinnen, als vlezige vleugels, een beetje trillen.

Het zand op de grond in de grot is bleek in het avondlicht; het gewicht van menselijke lichamen ontwend, wijkt het gemakkelijk voor de druk van handen, geschoeide voeten, billen. Het is koud, het nodigt niet uit tot onderuitzakken: modderig en zonder maanlicht lijkt het telkens uit zichzelf te bewegen als Angélica probeert het glad te strijken om haar heen. Met dit zand, op dit uur, in deze grot, zijn geen zandkastelen te bouwen. Het is een volwassen en gereserveerd zand, dat licht vochtig aan hun handpalmen plakt, de schoenen van hen beiden doet uitpuilen, in het kruis van Juans broek kruipt, onverhoeds duintjes opwerpt in de mondingen van Angélica's broekrok: wrevelig, afstandelijk zand. De grot is nu een slijmerige holte, een overgevoelig, epitheliaal rijk, achterwaarts belopen door uit maanwanen opwellende groene strandkrabben. Schittert de maan vannacht niet door afwezigheid? De rouw is voorbij. Is de rouw echt voorbij? Kan rouw *ad libitum* worden afgeblazen als ruige feesten?

'En als, Angélica, liefste, Matilda ineens bij ons kwam zitten, niet helemaal zichtbaar en niet onzichtbaar, niet helemaal tastbaar en niet ontastbaar, niet helemaal hoorbaar en niet onhoorbaar, als de zielen van de heiligen?' draagt Juan monotoon voor op het deuntje van een *nursery rhyme*. Juan heeft het naar zijn zin met deze conclusie van zijn verstandsverbijstering, die nu, als een gecorrigeerde, doorgehaalde, herschreven en opnieuw doorgehaalde regel, heel het voorgaande, heel het volgende en helemaal niets betekent, als de dood zelf, de doorgehaalde dood van Matilda, woonachtig in de ritselende braamstruiken, gevitalseerd door de zilte wind van de praeterhumane, posthumane zee.

'Wil je me soms bang maken, Juan? Ik ben niet zo dom als je denkt.'

'O, maar ik denk helemaal niet dat je dom bent! Je intelligent-

tie is misschien niet rationeel. Dat heb je ook niet nodig, maar je hebt impulsen, voorgevoelens. Je hebt er een op dit moment, of niet soms?'

In feite zit Angélica op dit moment te klappertanden. Ze heeft de bibberatie.

'Stel je voor dat in de hemel, of uit de hemel om precies te zijn, Angélica, de Christus van Dalí boven ons hoofd hangt, die pezige Christus die het zo goed doet op posters, en dat die Christus in plaats van Christus de ontvleesde Matilda zou zijn in het nachthemd van haar laatste dagen, benig, knokig, uitgemergeld en zonder te verrotten want ze is naar de hemel gegaan. Dus nog steeds in levenden lijve, in doden lijve, met hart en ziel. Heb je het zo koud, Angélica?'

'Ja, ik heb het ijskoud, ja. En ik griezelen van wat je zegt.'

'*It gives you the creeps, I know*, zou Matilda zeggen. Matilda ligt deze dagen op het puntje van mijn gedachten. Daarvoor zijn we hier: om haar te zien, waar anders voor?'

'Juan, ik zou graag willen dat je me omarmt,' zegt Angélica trillend. 'Ik heb het ijskoud en wat je zegt klinkt als heilig-schennis, kwade wil, alsof je mij wilt weggagen, me in de steek wilt laten.'

'Exact! Dat is precies wat ik wil, schat! Zie je nou wel hoe ontiegelijk scherpzinnig en paranormaal je bent? William James en vooral zijn zussen zouden je geweldig gevonden hebben, zo spiritistisch als ze allemaal waren. Zo pragmatisch, positivistisch en tegelijkertijd spiritistisch, alles in één.'

Angélica is overeind gesprongen. Met een paar flinke stappen staat ze buiten de grot. Ze loopt op de braamstruiken af, waar vanmiddag een pad was en nu alleen nog een glooiende verslaggenheid, een kwekerij van twijfel en foltering.

'Ik ga naar boven, hoe dan ook!'

Juan is ook overeind gekomen. Hij is achter zijn schoondochter aan gegaan, die juist op het punt staat waar het paadje

Álvaro Pombo: *Onder vrouwen*

vermeendelijk begon, en heeft zijn rechterarm om haar middel geslagen.

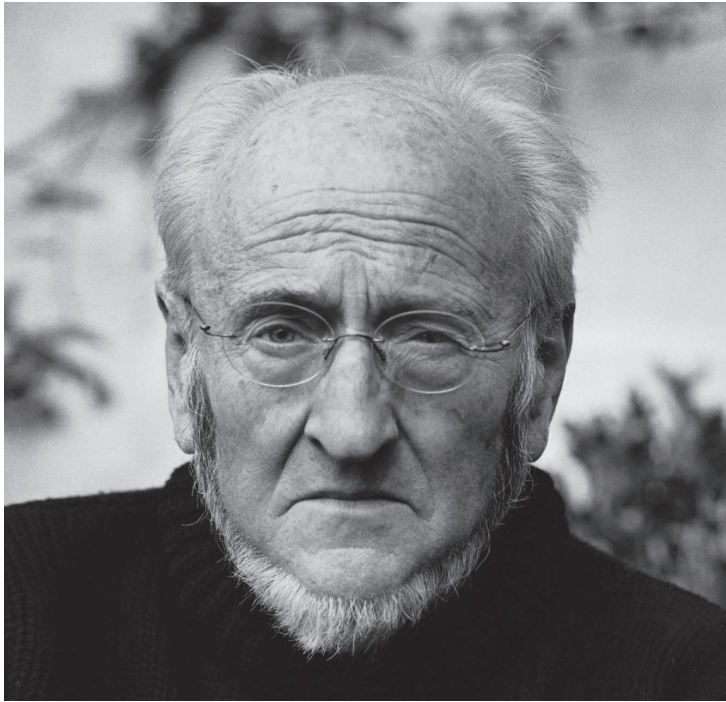
‘Toe, Angélica, word nou niet kwaad. Ik praat zoveel omdat ik ook bang ben. Deze plek is huiveringwekkend. Mijn hart is huiveringwekkend. Herinner je je dat enge beest in *Alien I* nog, het eerste dat je te zien krijgt, dat de borst van een van hen openrijt en ze allemaal onderspat doordat de thorax uit elkaar klappt? Zo is mijn hart, zoals dat monster. Laten we naar de grot gaan, laten we samen op het zand gaan zitten. Ik heb je nodig, Angélica. Ik heb je heel erg nodig. Ik weet niet waarom ik hierheen ben afgedaald. Ik wil je niet aan het schrikken maken, God bewaar me. Ik ben hierheen afgedaald omdat Matilda niet aan me verschijnt.’

Samen zijn ze teruggelopen naar de grot. Juan heeft zijn schoondochter de hele tijd vastgehouden bij haar middel. Dit gebaar heeft Angélica gekalmeerd. Nu gaan ze naast elkaar zitten, arm in arm. Angélica is nu veel kalmer, Juan ook. Juan trilt ook een beetje en hij voelt zich wederom verkramppt, alsof zijn eigen woorden hem ontroerd hebben en ze uit zijn mond geglipt zijn, als dieren of waarheden, als tekenen die verwarren-derwijs alle kanten tegelijk en nergens op wijzen. Alle tekens betekenen Matilda, alle doorhalingen halen Matilda door, en Matilda bestaat niet. Ze is van deze wereld verdwenen en er is niets, hiervoor maals of hierna maals, dat haar kan vervangen. Ze kan niet aan Juan verschijnen, niet aan Emilia en aan niemand anders, want ze is opgehouden met zijn en is niet meer.

In deze familiegeschiedenis zijn de hoofdrollen weggelegd voor een aantal vrouwen, excentrieke dames die hun leven leiden in twee villa's op een afgezonderd schiereiland, in een soort *splendid isolation* waar ‘de vaders, de echtgenoten, de mannen niet ter zake doen. Ze zijn verwisselbaar.’ De vertelster doorloopt haar jeugd en komt tot de ontdekking dat haar schijnbare paradijs niet is wat het lijkt. De splendeur wordt decadentie, en de onthulling van een familiegeheim toont haar het ware gezicht van de bewoners van dat oord, het reduct van een vervlogen tijd. Hoe haar leven onomkeerbaar verandert, beschrijft Pombo met het meesterschap en de humor die kenmerkend voor hem zijn.

Met deze roman, die wordt beschouwd als een hoogtepunt in zijn oeuvre, won Álvaro Pombo in 1997 de Spaanse Nationale Prijs voor Literatuur.

Uit het Spaans vertaald door Elly Bovée
262 bladzijden, genaaid gebonden
ISBN 9789074622240
NUGI 301
Euro 17,95
Verkrijgbaar bij de boekhandel

De volgende romans van Álvaro Pombo zijn nog verkrijgbaar bij de uitgeverij:

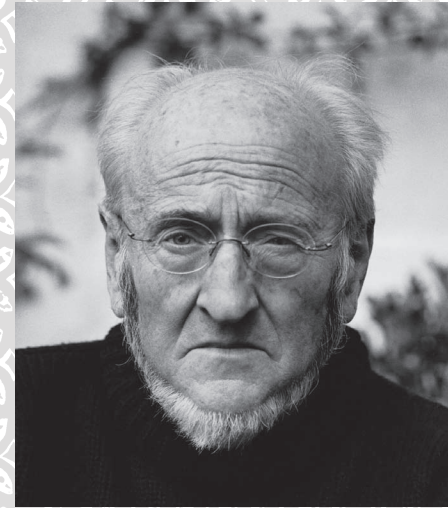
De held van de mansardes van Mansard

Lichte vergrijpen

De aangenomen zoon

Verschijsning van het Ewigweibliche (verteld door Z.M. de Koning)

www.mkw-uitgevers.nl

De Spaanse auteur Álvaro Pombo kreeg voor zijn laatste roman *Het fortuin van Matilda Turpin* in 2006 de Premio Planeta, de grootste literaire prijs in het Spaanse taalgebied.

Pombo voert zijn *psicología-ficción* naar nieuwe hoogten als hij beschrijft hoe in een landhuis aan de Spaanse Atlantische kust het gezin van Juan Campos implodeert na het overlijden van Matilda, de moeder die bij leven een stralende ster was. In dit boekje een voorproefje van deze roman.

www.mkw-uitgevers.nl